

SECVENȚELE ÎNTREBARE-RĂSPUNS
ÎN INTERACȚIUNEA MEDIATĂ CONTROLATĂ /
QUESTION-ANSWER SEQUENCES
IN CONTROLLED MEDIATED INTERACTION

Alina PINTILII

Ph.D. Student

("Alexandru Ioan Cuza" University of Iași, Romania)

alina.pintilii@yahoo.com, <https://orcid.org/0000-0002-4637-7773>

Abstract

The present study brings together several observations which refer to special conditions of holding a TV debate, in a special speech situational context. We address some issues that occurred in a media controlled interaction (a TV debate).

Keywords: TV debate, speech, situational context

Rezumat

În emisiunile de tip talk-show sau dezbatere televizată, secvențele întrebare-răspuns prezintă o serie de particularități generate mai ales de orientarea către publicul telespectator, dar și de funcția de conturare a imaginii publice pe care acestea o îndeplinesc. Pentru cei care participă la interacțiunea mediată controlată, miza este mult mai mare decât în cazul unei interacțiuni directe libere, de unde construcția mai complexă a întrebărilor și a răspunsurilor, importanța procedeele de atenuare a unor posibile amenințări și funcțiile diverse ale secvențelor metacomunicative (cu un accent deosebit pe organizarea discursului).

Cuvinte-cheie: interacțiune mediată controlată, vorbire, context situațional

1. Discursul mediatic. Talk-show-ul și dezbaterea televizată

Discursul mediatic, produs al comunicării în masă mediată de canale precum televiziunea, radioul, ziarele sau, mai nou, internetul, prezintă o serie de trăsături specifice, cele mai importante fiind sintetizate în lucrarea Danielei Roventă-Frumușani „Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze”. Astfel, discursul mediatic:

- „operează ca o narațiune socială coerentă care induce problematici și ierarhii tematice” (Roventă-Frumușani, 2005, p. 120);
- „actualizează fenomene de mediere specifice: operații lingvistice de
- «transpunere» (schematizare, selectare, determinare, modalizare etc.), o instanță mediatore (martorul, expertul, moderatorul, politicianul etc.), un suport de mediatizare, o intenționalitate comunicativă” (*idem*, pp. 20-21);
- „împrumută caracteristicile mitului legendei, povestirii folclorice, dar oferă o «schematizare», un micro-univers socio-cultural acceptabil” (*idem*, p. 21).

Ca materializare a discursului mediatic, talk-show-ul aduce în plus o altă serie de particularități. În primul rând, în cazul talk-show-ului, un rol important îl are dimensiunea de spectacol, prin care se ajunge la o exhibare a convențiilor implicite ale unei conversații: emițător și receptor, canal și mesaj, schimbare a rolului conversațional; totul se află „la vedere”.

Interacțiunea verbală din talk-show pune în scenă și contractul comunicational, rolurile interacționale fiind asumate și, în general, respectate. Cu alte cuvinte, intervențiile participanților sunt în strânsă legătură cu rolul pe care fiecare și-l asumă: moderatorul, criticul literar, scriitorul pentru o dezbatere pe teme literare sau reprezentantul puterii, respectiv al opoziției, pentru o dezbatere pe teme politice. În felul acesta, sunt respectate și așteptările publicului vizat, așteptări dirijate chiar de la începutul discuțiilor, când sunt prezentați participanții la discuție.

Definitoriu pentru talk-show este apoi tropul comunicational, despre care vorbește Catherine Kerbrat-Orecchioni (Kerbrat-Orecchioni, 1996, p. 20), căci interacțiunea verbală este aici, în esența ei, teatrală, astfel încât interlocutorii discută între ei în aparență, dar în realitate se adresează publicului (spectator și telespectator)⁵. În fine, un alt aspect pe care îl amintim este cel al caracterului hibrid al interacțiunii verbale în acest context. Îl numim hibrid, deoarece este greu de definit în termeni clari, ca discuție sau conversație, așa cum sunt aceștia înțeleși în pragmatică: „Conversația se definește în opoziție cu *discuția*, care presupune un cadru instituțional (școală, tribunal etc.), și – cel puțin parțial – prealocarea rolului de *E*. În cazul conversației, participanții se manifestă ca indivizi (intervenția considerațiilor de statut și de rol ca factor restrictiv, fără să fie exclusă, nu este esențială), pe când *discuția* se poartă din perspectiva rolului social al participanților” (Ionescu-Ruxăndoiu, 1999, p. 39).

Cele două forme de interacțiune verbală se îmbină în talk-show, fără ca ponderea lor să fie egală sau să poată fi determinată exact. Totul depinde de relațiile dintre participanți, de modul în care moderatorul conduce dezbateră și de tema dezbătută. De exemplu, într-o emisiune precum „Tănase și Dinescu” de la „Realitatea TV” *discuția* este de multe ori înlocuită cu *conversația*, având în vedere relația dintre cei doi participanți.

Dacă admitem distincția pe care Patrick Charaudeau o face între talk-show și dezbateră televizată⁶, putem spune că în aceasta din urmă avem a face cu *discuția*, căci, spre deosebire de talk-show, care este orientat către „dramatizare și divertisment” (Charaudeau și Ghiglione, 2005, p. 111), dez-

⁵ „[...] un allocutaire peut en cacher un autre; c'est-à-dire qu'il arrive que le «bon» destinataire ne soit pas celui que sélectionnent les marqueurs dévolus à cet emploi...” (Kerbrat-Orecchioni, 1996, p. 19).

⁶ Considerăm că această distincție este însă una destul de greu de aplicat în cazul emisiunilor de la noi (având în vedere că acestea se deosebesc într-o oarecare măsură de cele din Occident, la care se referă Charaudeau și Ghiglione).

baterea urmărește „descoperirea adevărului” (idem, p. 112). Lejeritatea schimbului verbal din talk-show este, astfel, înlocuită cu încrâncenarea fiecărui participant, preocupat de a ajunge și de a-i conduce și pe telespectatori la acest adevăr.

2. Secvențele întrebare-răspuns în talk-show și în dezbaterile televizate

Definitorii pentru o dezbatere televizată, ca și pentru talk-show, sunt, în primul rând, schimburile verbale de tip întrebare-răspuns, caracterizate printr-un sistem destul de bine pus la punct în ceea ce privește alocarea cuvântului. Din această perspectivă, unele interacțiuni mediate controlate au caracterul unor ceremonii, căci o trăsătură generală a conversației – și anume aceea că nu este fixat sau indicat dinainte ceea ce vor spune participanții⁷ – nu mai este valabilă în cazul lor. După cum arată Sacks, Schegloff și Jefferson, în dezbateri ordinea în care participanții iau cuvântul este în directă relație cu caracterul a ceea ce ei urmează să spună, părțile putând fi caracterizate ca „pro” sau „contra”, iar intervențiile lor fiind organizate tocmai în funcție de această încadrare (Schenkein, 1978, p. 21).

În ceea ce privește primul termen al acestor schimburi verbale, Noël Nel consideră că orice întrebare articulează atât dimensiunea cognitivă, cât și dimensiunea interacțională a comunicării. Din punct de vedere cognitiv, întrebarea este „une activité fondamentale de l’esprit humain” (Nel, 1991, p. 56), iar din punct de vedere interacțional, ea presupune o serie de premise, rezumate astfel de Klinke și Grice:

1. Locutorul L1 nu este în posesia informației cerute.
2. L1 crede că L2 dispune de această informație.
3. L1 crede că L2 nu i-ar oferi din proprie inițiativă informația.
4. L1 crede că L2 este pregătit și apt să-i furnizeze informația.
5. Eventual, L1 crede că L2 o va face în maniera cea mai scurtă posibilă

(*ibidem*).

În emisiunile televizate, aceste premise nu se mai verifică în totalitate. Moderatorul, L1, nu întreabă dintr-o nevoie de informare proprie, ci deoarece presupune că publicul spectator nu este în posesia informației cerute (principiile jurnalistice îl obligă chiar să fie dinainte informat). În formularea întrebării, moderatorul este, așadar, în cele mai multe cazuri, un intermediar între adevăratul L1 – publicul. La fel, presupunerea că L2 nu i-ar oferi din proprie inițiativă informația poate fi anulată, dacă ținem cont de specificul comunicării televizuale, care presupune că invitatul este prezent în emisiune tocmai pentru a oferi informații, fiind pe deplin conștient de rolul său (în virtutea contractului comunicațional implicit). Întrebarea moderatorului nu este, în

⁷ „What parties say is not fixed or specified in advance” (Sacks *et alii*, *apud* Schenkein, 1978, p. 20).

acest caz, decât un pretext pentru ca L2 – invitatul – să poată spune ceea ce s-a pregătit anterior să spună în intervențiile sale⁸.

După Andra Șerbănescu, întrebarea în interviul mass-media ar îndeplini trei funcții:

- 1) „din punctul de vedere al celui care ia interviul, ea îi conturează imaginea publică”;
- 2) „din punctul de vedere al publicului, întrebarea reflectă interesul societății la un moment dat privind un anumit eveniment/o anumită temă”;
- 3) „din punctul de vedere al interviuatului, întrebarea funcționează ca element care îi declanșează o reacție verbală, limitându-i posibilitățile de autoexprimare, impunându-i, în anumite limite, criteriul de selecție pentru a transmite publicului anumite mesaje, conform unei intenții (...)” (Șerbănescu, 2002, p. 66).

Admițând că există atât asemănări, cât și diferențe între interviu și emisiunile de tip dezbatere sau talk-show, vom spune totuși că cele trei funcții ale întrebării sunt valabile și în acestea din urmă, cu observația că funcția de conturare a imaginii publice acționează în aceeași (dacă nu chiar într-o mai mare măsură) și asupra interviuatului/invitatului. Iar acest lucru se datorează faptului că întrebarea moderatorului este esențial dialogică, fiind în mod clar orientată către partenerul de discuție. Adresându-i acestuia o întrebare, moderatorul îi atribuie deja competențe, trăsături, defecte etc.

În ceea ce privește răspunsul, acesta poate fi o rezolvare a problemei ridicate prin întrebare sau poate, la fel de bine, să ridice alte întrebări, să suscite alte probleme (cf. Nel, 1990, p. 57). Discutând răspunsul la o întrebare în termeni de „rezolvare” și considerând că orice schimb presupune o structură ternară de intervenții și de acte de discurs (cerere, acceptare, mulțumire, fiecare presupunând acte subordonate și directe), Noël Nel propune o clasificare a „închiderilor” posibile. Astfel, când intervenția reactivă (prin care înțelege mulțumiri, răspuns, acceptare, infirmare, replică, evaluare și care se opune intervenției inițiative, de tip întrebare, cerere de informații etc.) e satisfăcătoare, ea conduce la o rezolvare pozitivă satisfăcătoare. O rezolvare pozitivă poate fi și nesatisfăcătoare, ca în cazul refuzului opus unei oferte sau al respingerii unei afirmații. Iar dacă enunțiatorul nu se mulțumește cu răspunsul negativ și relansează interacțiunea, suntem în fața unei rezolvări negative, care poate fi locală (dacă relansarea se finalizează cu un răspuns pozitiv) sau globală (ca în schimburile polemice) (Nel, 1990, pp. 57-58).

Pornind de la aceste premise, vom analiza două debateri televizate, diferite ca tematică, dar având același număr de participanți: la ambele participă

⁸ „Lorsqu’il questionne, l’homme politique n’est pas seulement ou vraiment poussé par le seul désir d’être informé. D’ailleurs, souvent il l’est déjà. La question s’inscrit alors dans le cadre élargi d’une théorie de l’action” (Nel, 1990, p. 57).

câte trei invitați, fiecare cu un rol bine definit în cadrul situației de comunicare, identitatea lor socio-profesională fiind în direct legătură cu 92 temele abordate. Scopul analizei este de a observa în ce măsură tema unei dezbateri influențează structura schimburilor de tip întrebare-răspuns.

În cea dintâi înregistrare analizată (D1), tema o constituie literatura obscenă, astfel încât avem de-a face, în termenii lui Charaudeau, cu un „salon literar” (Charaudeau și Ghiglione, 2005, p. 184). Invitații, în număr de trei, corespund exigențelor temei și anunță chiar o distribuție a opiniilor/rolurilor: doi scriitori (despre care telespectatorul, în cazul în care nu îi cunoaște, poate presupune că sunt autori de literatură obscenă) și un critic literar (care, prin profesie, își poate asuma rolul de judecător). Moderatorul dă dovadă de o prezență destul de discretă, intervenind doar atunci când este necesară „dirijarea” discuției în direcția dorită (prin anunțarea temei, prin sugerarea unor răspunsuri posibile, pentru a stârni interesul interlocutorilor).

A doua înregistrare (D2) este o dezbatere despre societatea civilă, statutul social al invitaților fiind și aici o premisă importantă pentru rolul lor interacțional, dar, spre deosebire de emisiunea anterioară, moderatorul este mult mai prezent în organizarea interacțiunii verbale.

Ambele debateri se caracterizează, în mare parte, prin atitudinea cooperantă a celor patru participanți, astfel încât vom identifica:

- *mărci discursive ale politeții pozitive:*

„<F IONUȚ> ↑ + cum vezi problema?” (D1/211)

- *semnale de ascultare:*

„D: = să-și impună vocea.

C: *da.* + păi întotdeauna ↑ diavolul apare ispititor.” (D1/215)

- *mărci pragmatice de acord și confirmare:*

„A: = ați și fost la tevere în perioada electorală [tot în acest studio C: <S EG-ZACT>]”. (D2/237)

Între cele două debateri analizate apar însă o serie de diferențe, la baza cărora se află tematica generală abordată, căci avem de-a face cu o dezbatere culturală și una politică. Vom vedea, în cele ce urmează, că secvențele întrebare-răspuns sunt mult mai atent structurate în dezbaterile politice, în timp ce în cea culturală, discuția avansează de la sine, invitații putând interveni când și cum doresc.

Propunem, așadar, spre analiză comparativă următoarele secvențe:

(D1)

„A: = înainte să-l întreb și pe Dan ce ↑ + <R vă întreb dacă nu credeți că există totuși un risc> + riscul de a ↑ + cum să zic? de_a stimula greșit pe om. de_ai stimula greșit pe unii ++ de_ai stimula către droguri↑ către sex bolnav [câte mai știu ce. C: de data asta↓] + aș putea răspunde?

A: <F TE ROG. TE ROG.>

C: deși↓ e cumva în continuarea a ceea ce ↑ + spuseseam ↓ + și ultima oară + ă↑ + deci nu↑ + chiar nu văd literatura la nivelul acesta ca fiind pedagogică. + dar ↑ + și dincolo =

A: <Î nu neapărat pedagogic> nu mă refer la faptu_n sine. pedagogic ↑ nepedagogic ++ =

C: ba da↑ + pentru că + îmi spuneai de înfruntarea↑ + [xxx] în a face acte + când scriu + î: ↑++ nu înseamnă ↑ că ↓ + neapărat ↓ + că vreau [lucru ăsta.

D: [xxx] <Î e și o terapeutică>. Nu puteți <F SĂ_MBOLNĂVIȚI> lectorul în permanență =

C: = dacă lectorul↑ =

D: <F NUMAI PATOLOGIE> ↑ +++

C: nu contează altceva ↑ =D: = nu vindecați. =

C: decât + mă iertați↓ ++ să vă dau un exemplu + î: ↓ + din mine. păi dacă arta e atât de + veridică la un moment dat ↑ și de un livresc atât de ++ [xxx] sunt duse atât de extrem ↑ încât lumea nu [xxx]=” (CLRA, pp. 212-213).

„A: pentru ca să înțeleagă telespectatorii despre ce vorbim ↓ eu aș spune să ne spuneți de la început care au fost marii câștigători ai acestei ++ gale ↓ ca uamenii să-și facă o idee despre ce înseamnă această gală a societății civile. așadar care au fost marii câștigători?

B: pentru fiecare din cele opt ă: + secțiuni care corespund unor domenii de activitate a existat câte un câștigător și câte doi nominalizați ↓ dar într-adevăr s-a dat un mare premiu pentru cea mai bună inițiativă a societății civile în anul două_mii_patru. e vorba de fundația concept cu campania nu da șpagă.

A: tot vorbim de societatea civilă domnule pârvolescu ++ ce-o fi aceea societate civilă? ++ civilii știm ce înseamnă de obicei.

C: cei care nu sunt militari ↓ nu-i așa? ă: ↑ + societatea civilă: + simplu + reprezintă asociațiile și fundațiile + dar în sens larg + așa se folosește în România + să definești ceea ce dumneavoastră numeați mai devreme organizații neguvernamentale ↓ dar în sens larg din societatea civilă fac parte și organizațiile patronale ↑ și media + este tot ceea ce nu e guvernamental. + acolo unde nu există pârghii guvernamentale există societate civilă + și unde nu există comunități naturale cum este familia ↓ deși unii ar crede chiar că și familia ar face parte din societatea civilă ↑ + ă↑ noi ne referim aici când vorbim de gala societății civile doar la organizațiile neguvernamentale. proiectele au fost în majoritatea cazurilor ale unor organizații neguvernamentale ↑ asociații sau fundații ++ cum se spune fundația concept a câștigat anul acesta marele premiu ↓ ++ pe de altă parte ă: ↑ + din societatea civilă pot face parte și inițiative individuale sau grupuri de inițiativă care doresc să rezolve o anumită problemă concretă ↓ dar nu iau o formă juridică + pentru că e și problema aceasta a formei juridice. majoritatea dau însă forma de asociație sau de fundație.

A: această societate civilă a noastră a românilor se apropie cât de cât de societățile + din occident care contribuie în mod temeinic la edificarea statului dedrept.

C: acumă depinde ce + mergem mai departe. dumneavoastră mi-ați pus deja o întrebare <FUARTE DELICATĂ>. societatea civilă este o alternativă la guvernare ↓ care încearcă să restabilească echilibrele în societate și care încearcă să promoveze

acele inițiative private pe care guvernul nu le poate susține. ă: ↑din acest punct de vedere + nu putem face o comparație directă cu ceea ce se întâmplă în occident ↓ dar cred că în România constatăm că în acești cincisprezece ani societatea civilă s-a fortificat + iar anul două_mii_patru + a fost un an ă: ↑ foarte bun. și când spun că s-a fortificat nu mă gândesc la inițiativele civice ↓ cum este și cazul campaniei de care vorbim ↓ nu da șpagă + ci mă refer la domeniile sectoriale + din ce în ce mai mult ↓ asociațiile și fundațiile au căpătat expertiză ++ și sînt complementare administrației publice în foarte foarte multe domenii ++” (CLRA, pp. 231-232).

În cea dintâi secvență, întrebarea moderatorului poate fi descompusă în trei părți:

- 1) „înainte să-l întreb și pe Dan ce↑”
- 2) „<R vă întreb dacă nu credeți că există totuși un risc>”
- 3) „+ riscul de a ↑ + cum să zic? de_a stimula greșit pe om. de_ai stimula greșit pe unii ++ de_ai stimula către droguri↑ către sex bolnav [către mai știuce”.

Prima parte este un act subordonat, îndeplinind funcția interactivă de pregătire⁹. Prin această primă parte a intervenției sale, moderatorul – ca „distribuitor oficial al rolurilor” (cf. Kerbrat-Orecchioni, 1996, p. 30) – reglează și alternanța la preluarea cuvântului, asigurându-se că interlocutorul numit direct nu va interveni încă, lăsându-l pe invitatul ales de el să preia rolul de emițător. Cea de-a doua parte a intervenției moderatorului este un act director, întrebarea propriu-zisă, iar partea finală este un act subordonat, de tipul „justificare”.

În a doua secvență, întrebarea moderatorului este construită mai complex. Din nou, putem descompune intervenția în mai multe părți:

- „pentru ca să înțeleagă telespectatorii despre ce vorbim ↓”;
- „eu aş spune să ne spuneți de la început care au fost marii câștigători aiacestei ++ gale ↓”;
- „ca uamenii să-și facă o idee despre ce înseamnă această gală a societății civile”;
- „așadar care au fost marii câștigători?”

După modelul de mai sus, avem din nou a face cu structura act subordonat (pregătire) – act director (cerere de informații) – act subordonat (justificare), adăugându-se însă, de data aceasta, reluarea întrebării (4), marcată și la nivelul intonației. Spre deosebire de dezbateră culturală, în dezbateră pe teme politice observăm, așadar, o mai mare agresivitate din partea moderatorului, care își pregătește întrebarea cu o trimitere la publicul spectator (conținutul implicit al actului de pregătire fiind „eu înțeleg despre ce vorbim, dar telespectatorii nu”) și își încheie intervenția cu o reluare care îl avertizează pe interlocutor că se așteaptă un răspuns punctual.

⁹ Vezi analiza pe care o realizează Noël Nel (1990, p. 61 și urm.).

Preluând ipoteza lui Goffman, după care interlocutorii încearcă în permanență să își mențină „fața” (*face*), Noël Nel afirmă că orice act de limbaj este o amenințare pentru fața interlocutorilor și orice intervenție, orice schimb este o încercare fie de a exprima această amenințare potențială, fie de a o neutraliza (Nel, 1990, p. 58). Având în vedere rolul de mediator (între invitați, între telespectatori și invitați) al moderatorului, vom identifica, în ambele intervenții citate, o serie de procedee de atenuare a potențialelor amenințări. În cea dintâi secvență, apare adverbul „totuși”, care este, aici, o marcă pragmatică de solicitare a acordului¹⁰. La fel, în secvența a doua, atenuarea se realizează prin intermediul verbului la condițional-optativ „aș spune” (procedeul supramodalizării (cf. Nel, 1990, p. 59)).

În ceea ce privește răspunsurile, și aici apar diferențe impuse de tematica emisiunilor. În secvența D1, fiind vorba de o interacțiune verbală care aduce în prim plan ethosul vorbitorilor – prin trimiterea la concepțiile lor intime – răspunsul este un prilej pentru invitat de a-și proteja imaginea:

„C: deși↓ e cumva în continuarea a ceea ce ↑ + spusesem ↓ + și ultima oară + a↑ + deci nu↑ + chiar nu văd literatura la nivelul acesta ca fiind pedagogică. + dar ↑ + și dincolo =”.

Răspunsul dat este o „combatere presupozitională” (Nel, 1990, p. 63), căci interlocutorul C nu respinge conținutul spus (caz în care am fi avut de-a face cu o combatere propozițională), ci conținutul implicit al întrebării (întrebarea lui A este interpretată de C ca pe o afirmare a convingerii că literatura trebuie să aibă un conținut pedagogic). Având în vedere că o combatere presupozitională este mai amenințătoare pentru fața pozitivă a interlocutorului (*ibidem*), de aici pornește o discuție contradictorie între participanți, astfel încât putem afirma că întrebarea inițială, care are o rezolvare negativă, declanșează un schimb polemic.

Nu la fel se întâmplă în secvența D2, moderatorul fiind aici o prezență mult mai pregnantă. Răspunsul la prima întrebare – la fel ca răspunsurile la toate întrebările din această secvență – este o rezolvare pozitivă satisfăcătoare, astfel încât moderatorul poate trece la întrebările pentru ceilalți invitați, iar alocarea rolului de locutor se realizează fără suprapuneri sau întreruperi.

În schimburile verbale de tip întrebare-răspuns din discursul mediatic, apar, inevitabil (sau poate cu atât mai mult, având în vedere condițiile în care acesta se produce), și *secvențe metacomunicative*. Prin metacomunicare înțelegem vorbirea despre vorbire, cu toate funcțiile pe care aceasta le implică și care sunt rezumate astfel în „Encyclopedia of Rhetoric and Composition: Communication from Ancient Times to the Information Age” (Enos, 1996, p. 437): „checking or controlling meaning, monitoring the channels of communication, and addressing the relationship between the interlocutors”. Liliana Ionescu-Ruxăndoiu amintește trei tipuri de secvențe metacomunicative:

¹⁰ Pentru o clasificare a adverbilor ca mărci pragmatice vezi Hoarță Cărașu, 2007, pp. 326-330.

„care fac referire în mod explicit la organizarea discursivă, la conținutul discursului (comentarii și evaluări) și la expresia lingvistică (glose)” (Dascălu Jinga, 2003, p. 144).

În cele două fragmente analizate, meta-comentariile nu sunt numeroase, dar funcțiile pe care le îndeplinesc sunt diverse. Astfel, în prima dezbatere (D1), secvența „C: de data asta↓] + *aș putea răspunde?*” (care face, în mod clar, referire la organizarea discursului) poate fi interpretată ca un act de amenințare a feței moderatorului, căruia i se reproșează, în mod implicit, că nu își lasă interlocutorul să răspundă. În schimb, secvențele metacomunicative din intervențiile moderatorului au rolul de a organiza schimbul verbal și se subscriu principiului cooperării:

„A: = înainte să-l întreb și pe Dan ce↑ + <R vă întreb...”.

Și în a doua dezbatere (D2), comentariile metacomunicative (atât din intervențiile moderatorului, cât și din cele ale invitaților) îndeplinesc, în primul rând, rolul de organizare a schimbului verbal:

„A: tot vorbim de societatea civilă domnule pârvulescu ++ ce-o fi aceea societate civilă?”

„C: cei care nu sunt militari ↓ nu-i așa? ă: ↑ + *societatea civilă: + simplu + reprezintă asociațiile și fundațiile + dar în sens larg + așa se folosește în românia + să definești ceea ce dumneavoastră numeați mai devreme organizații neguvernamentale ↓ dar în sens larg din societatea civilă fac parte și organizațiile patronale ↑ și media + este tot ceea ce nu e guvernamental”.*

și

„C: acum depinde ce + mergem mai departe. *dumneavoastră mi-ați pus deja o întrebare <FUARTE DELICATĂ>”.*

În primul exemplu, jurnalistul face referire la subiectul discuției pentru a-și pregăti întrebarea, secvența metacomunicativă marcând, în același timp, și o ruptură tematică produsă odată cu schimbarea interlocutorului (se trece de la discuția despre premii la cea despre societatea civilă¹¹). Răspunsul primit (exemplul al doilea) cuprinde explicarea termenului avansat de moderator, astfel încât avem a face cu o secvență metacomunicativă ce are în vedere expresia lingvistică („reprezintă”, „în sens larg”, „să definești”, „este”). Disponibilitatea interlocutorului este marcată, la rândul său, printr-un metacomentariu („simplu”). La fel, în al treilea exemplu, comentariul cu privire la întrebarea adresată este o strategie discursivă pentru pregătirea răspunsului, invitatul avertizând că răspunsul nu este ușor de dat și că se intră pe un teren sensibil.

¹¹ În studiul dedicat funcțiilor discursive ale secvențelor metacomunicative, Liliana Ionescu-Ruxăndoiu remarcă faptul că glosele (secvențele care fac referire la expresia lingvistică) „au efectul de a distribui accentele în discuție într-un mod particular sau pot fi folosite pentru a schimba subiectul, adesea cu intenția ascunsă de a l pune pe partener în dificultate” (Dascălu Jinga, 2003, p. 148).

Referințe

- Charaudeau, P., Ghiglione, R. (2005). *Talk-show-ul. Despre libertatea cuvântului ca mit* (trad. de Oana Pocovnicu). Editura Polirom.
- Enos, Th. (Ed.). (1996). *Encyclopedia of Rhetoric and Composition: Communication from Ancient Times to the Information Age*. Garland Publishing.
- Hoarță Cărașu, L. (coord.). (2005). *Corpus de limbă română vorbită actual*. Editura Cermi.
- Hoarță Cărașu, L. (2007). *Dinamica morfosintaxei și pragmaticii limbii române actuale*. Editura Cermi.
- Ionescu-Ruxăndoiu, L. (1999). *Conversația. Structuri și strategii*. Editura All Educational.
- Ionescu-Ruxăndoiu, L. (2003). Funcții discursive ale secvențelor metacomunicative. În: Dascălu Jinga, L. Pop, L. (coord.). *Dialogul în româna vorbită*. Editura Oscar Print.
- Kerbrat-Orecchioni, C. (1996). *La conversation*. Editions du Seuil.
- Nel, N. (1991). *Le débat publique télévisé*. Armand Colin.
- Roventă-Frumușani, D. (2005). *Analiza discursului. Ipoteze și ipostaze*. Editura Tritonic.
- Sacks, H., Schegloff, E.A., Jefferson, G. (1978). A Simplest Systematics for the Organization or Turn Taking for Conversation. In: Schenkein, J. (Ed.). *Language, Thought and Culture. Advances in the Study of Cognition*. Academic Press.
- Șerbănescu, A. (2002). *Întrebarea. Teorie și practică*. Editura Polirom.